

עין משפט
נר מצוה

לו א מיי פט"ו מהל' טוען וטען הל' ט סמג עין נה טוש"ע ח"מ ס' קמו

לו א מיי פי"ד מהל' מלה סעיף סה:
ח"מ ס' פג סעיף ד:
לח ג ד מיי שם הלכה ח וסמג שם טוש"ע שם ס' מ סעיף ב:

✠✠✠

רבינו גרשום

חספא בעלמא הוא דהא איהו מודי דזיפא הוא. הלכ' כוותי' דרב' בארעא דאמרינן מה לי לשקר משום דכיון דמחזיק הוא בארעא תיקום ברשות מאן דמחזיק בה דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא מפיקין מיניה עד דמיייתי אידך דאיה דקיימי וזוי לוקמי ולא מפקי מיניה. מאי תיבעי ליה להאי רב אידי ב"ר אבין והא איהו גופיה אמר הלכתא כוותי' כו'. והני מילי דאמרי' כזווי היכי דקיימי לוקמן היכי דאמר האי ערב הדר אודיתנינהו לך דמכל מקום מורי דפרע ליה לזה אבל אי אמר הדרתינהו לך מחמת דהוו שיפי וסומקי שנתגרוו זה בזה ונתגלו נחוששן אכתי איחא לשעבודא דהאי שטרא ואית ליה לשתרא למבביה הואיל וזה אומר שלא קבלו בפרעין:

לב:

אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא. תימה דליהמניה במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא^א ותינך ר"י בר' מרדכי דלא אמרי' מיגו להוציא ממון ^ב ומה שהוא מוחזק בקרקע אינו כלום דקרקע בחזקת בעליה קיימא^ב כיון שאין לו שטר ולא חזקה אלא בדברים בעלמא שאומר שטרא מעליא הוה לי ואירכס אס יס לו שטר או חזקה וזה צא לפסול ראייתו אז זה יכול לקיימו ע"י מיגו כמו קמי ידי' וצנה מינך מיגו דאי בעי אמר מינך וצינמיה ואכלמיה שני חזקה^ג ואין נראה לר"י מדלא מפרש טעמא הכי צהדיא משמע דלאו משום הכי הוה^ד ונראה לר"י דטעמא דרב יוסף דלא אמרי' מיגו הכא כיון דלית ליה הכא מיגו אלא^ה שקר מחלה שהותרך לשקר מחלה ולומר והא שטרא^ו א"נ משום הכי לא אמרי' הכא מיגו משום דהוי חוזר וטוען דמעיקרא טען והא שטרא ועתה חוזר זו ומודה דחספא בעלמא הוא אלא שטרא מעליא הוה לי^ז:

והלכתא כוותי' דרבה בארעא.

רבינן שמואל פירש

דמספקא ליה כמאן הלכתא ויריך לדחוק ולפרש ולחלק בין ספיקא דמרי ותרי לספיקא דדינא דהא דלא חוקמה בחזקת מרה קמא כמו צנכסי דבר שטיא דלמרי' (כתובות דף כ.) חוקי תרי צדהי תרי ואוקי נכסי בחזקת צר שטיא התם הוו תרי ותרי כמאן דליתנהו דמי ואוקמי' ארעא בחזקת מרה קמא אבל הכא דמספקא לן דינא כמאן התם לא שייך כולי האי למימר חוקמה לחזקת מרה קמא^א וגו'נא מיד המוחזק ודוחק הוא ועוד דהילכתא משמע דלגמרי פוסק כרצה ולא מספק אפי' עבד כרב יוסף דיעבד לא עבד ונראה לר"י דהיינו טעמא דהלכתא צארעא כרצה וכרב יוסף בזווי משום דלמרי' מיגו לאוקמי ממונא ואית לן לאוקמי ארעא בחזקת מרה דקיימא השתא^ב ובהכותב (כתובות דף פה. ושם) דלמר מיגו דיכלי למימר

לא היו צברים מעולם יכלי למימר הני סיטראי מינהו אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן שאני התם דאיכא שטרא^ב:

נפק עליה קלא דקא אביא ארעא דיתמי. פירוש ילא הקול שהוא של יתומים^ט אבל אין לפרש דינא הקול דמתחלה היה של אציהם

אבל עכשיו לא היו יודעין דא"כ הוה מנאי למימר לקומה היא צדיד: אמור

ערב קבלן א"נ כגון שאמר המלוה צשעת ההלוואה ממני שארצה אפרע: והא שטרא. שטר שהיה לו למלוה עליוך והחזירו לי לפי שפרעתי חובו והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו: אמר. לזה לערב וכי לא פרעתיך בתמיה: לאו הדרס ושקלמינהו מינאי. וכמי שלא פרעת דמי ולזה לא הודה לו צך: כה"ג מאי. דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל דפסקינן כרב יוסף דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו וגאדל ולקח את זה להיות צידו לזכות ואותו מוויף הוא ממש דלא נכתב על מלוה ^א זה הלכך הפסיד דהיכא דקיימי וזוי תיקום אבל הכא לא היה לערב שטר אחר מעולם כי אם זה והלכך אע"ג דפרעינהו כיון דהדר שקלינהו כאליו לא פרעינהו דמי ותייב לפרעו או דלמא מ"מ מודה הוא שפרעו וקיימא לן^א שטר שלוח צו ופרעו אינו חוזר וזהו צו שכבר נמחל שעבדו והאי שטרא חספא בעלמא הוא: שלא ליה אציי והא אם הוא דאמרם הלכתא כוותיה דרב יוסף בזווי. שמענין מהכא דשטרא זייפא דליירי זה רבה ורב יוסף לאו זייפא ממש דהוא שקר וכי זייף וכתב צכה"ג לדברי הכל ואפי' לרבה פסול הוא אלא כה"ג כגון שטר פרוע שנמחל שעבדו או כגון שטר אמנה שלא ניתן ליכתב וכיונא צהן פליגי רבה ורב יוסף ואציי משוה ליה להאי שטרא כשטרא דליירי ציה רבה ורב יוסף ואמר כיון דמודה הערב ^ב דפרע אלא הדר ושקליניהו להנהו וזוי אע"פ שהשטר ציד הערב לא מחייבינן ללוה לשלומי כן פי' ר"ח. ולי נראה דה"ה לזייפא ממש. וקפסקין גמרא ואזיל: וה"מ. דלמרינן היכא דקיימי וזוי תיקום ולא מייחייב לוה לפרעו לערב היכא דטעין ערב כדאמר לעיל דאמר פרעמיניהו אבל הדר ופתיניהו מנאי דערב גופיה מודה שהשטר שצידו נמחל שעבדו: אבל אי טעין ערב אי החזרתי לך אותם מעות עמנן משום דהוו שיפי נישוף לורתן ולא היו יוצאין בהוצאה כמו השך מטבע של חצירו (ב"ק דף ק.ט.) : וסומקי. האדים נחשתן יותר מדאי נמחא שעדיין לא פרעו: אכתי איתיה לשעבודא דשטרא. וכאליו טעין לא פרעתי דמי: ^א שרשום נפיק עליה קלא דאכיל ארעא דיתמי. כדמפרש לקמיה דבמשכון היתה אכלו עד עכשיו שכלו שני משכנתא והלכך נפק עליה קול של עדות אמת דמהשתא אכיל ארעא דיתמי: משכנתא. גבאי מאזוהון הוי. במשכנתא דסורא דכתבי הכי צמשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא צלא כסף ולקמן לה : וצימי אציהם אכלמיה שני חזקה:

חזקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

אמר ליה שטרא זייפא הוא. השטר מוויף וגם שני חזקה לא חזקה: גחין. בעל השטר: לחיש לרבה. צנחת שלא ^א שמע המערער: אין שטרא זייפא הוא. פי' ר"ח לאו שטרא זייפא ממש אלא כמו שטרא זייפא שלא נכתב על מכירה זו ומאי ניהו שטר אמנה דהוא צטל

מיהו אי לאו דלאודי צטענמיה דמוצע דשטרא זייפא הוא לאו כל כמיניה שהרי העדים מכירים חתימת ידיהם ומשום הכי אמר רבה מה לו לשקר ולומר שטרא מעליא הוה לי ואירכס לימא האי שטרא לאו זייפא הוא דאי הוה בעי לקיימיה מקיים ליה. א"נ איכא לפרושי זייפא שטר מוויף ממש שזייף חתימת העדים יפה וטועים העדים כסצורים חתימת ידיהם היא ומקיימים את השטר והלכך מצי לקיים את השטר ולומר שטרא מעליא הוא. א"נ מצי לקיימו צעדים שקרים שחתמו לו. וראשון עיקר: לחיש ליה לרבה. גרסינן. דרבה מלך מקמי דרב יוסף כדאמרינן צשליה דצרכות (דף סד.) והיה רב יוסף חצירו מקשה לו: אמאי קא סמכת אהאי שטרא. דהא שני חזקה ליכא והאי שטרא חספא בעלמא הוא ^א וכיון דלאודי צצגמרא ששתי טענות יכולות להיות אמת אותה שהוא טוען ואותה שהוא היה יכול לטעון ולא טען דלמרי' מיגו אצל הכא דמי למה לו לשקר צמקום עדים שהרי כל כמו וחזקמו בקרקע זו על ידי האי שטר הוא והיאך נאמר מה לו לשקר צשטר זה אי בעי אמר שטרא מעליא הוא והלא מודה שהשטר פסול והודאת בעל דין כמנהג עדים^ט ואילו צאו שני עדים שאמרו שהוא פסול ליכא מו מה לו לשקר: כז לי מאה וזוי כו'. כפלוגתא דלעיל ובאותם הטעמים: הלכא כוותיה דרבה צארעא. צאותו דין ראשון דלעיל מספקא ליה לרב אידי צר אצין טעם של מי משניהם נראה יותר הלכך פוסק צראשון כרצה דלמרינן מה לו לשקר ויעמוד על מקחו דכיון דלא אסתצירו טעמיהם של רבה ורב יוסף המוציא מחצירו עליו הראיה. וגצי וזוי שהלוה מוחזק ולא בעל השטר אמרינן יציא בעל השטר ראייה ויטול דהיכא דקיימא ארעא תיקום ולא נוציא מספק וכן וזוי היכא דקיימי ליקום וכן הלכה. ואע"ג דפסקינן הלכה כרב יוסף צצדה ענין ומחלה (לקמן דף קד.) מכלל דצכולי גמרא הלכה כרצה ולא כרב יוסף והכא פסקינן הלכה כרב יוסף לא קשאו דהא צךך פלוגתא נמי פסקינן כרצה: דפרעפי למלוה עילוך. כגון שטר שיהי לו למלוה עליוך והחזירו לי לפי שפרעתי חובו והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו: אמר. לזה לערב וכי לא פרעתיך בתמיה: לאו הדרס ושקלמינהו מינאי. ובעל שטרא אחר היה לו וגאדל ולקח את זה להיות צידו לזכות ואותו מוויף הוא ממש דלא נכתב על מלוה ^א זה הלכך הפסיד דהיכא דקיימי וזוי תיקום אבל הכא לא היה לערב שטר אחר מעולם כי אם זה והלכך אע"ג דפרעינהו כיון דהדר שקלינהו כאליו לא פרעינהו דמי ותייב לפרעו או דלמא מ"מ מודה הוא שפרעו וקיימא לן^א שטר שלוח צו ופרעו אינו חוזר וזהו צו שכבר נמחל שעבדו והאי שטרא חספא בעלמא הוא: שלא ליה אציי והא אם הוא דאמרם הלכתא כוותיה דרב יוסף בזווי. שמענין מהכא דשטרא זייפא דליירי זה רבה ורב יוסף לאו זייפא ממש דהוא שקר וכי זייף וכתב צכה"ג לדברי הכל ואפי' לרבה פסול הוא אלא כה"ג כגון שטר פרוע שנמחל שעבדו או כגון שטר אמנה שלא ניתן ליכתב וכיונא צהן פליגי רבה ורב יוסף ואציי משוה ליה להאי שטרא כשטרא דליירי ציה רבה ורב יוסף ואמר כיון דמודה הערב ^ב דפרע אלא הדר ושקליניהו להנהו וזוי אע"פ שהשטר ציד הערב לא מחייבינן ללוה לשלומי כן פי' ר"ח. ולי נראה דה"ה לזייפא ממש. וקפסקין גמרא ואזיל: וה"מ. דלמרינן היכא דקיימי וזוי תיקום ולא מייחייב לוה לפרעו לערב היכא דטעין ערב כדאמר לעיל דאמר פרעמיניהו אבל הדר ופתיניהו מנאי דערב גופיה מודה שהשטר שצידו נמחל שעבדו: אבל אי טעין ערב אי החזרתי לך אותם מעות עמנן משום דהוו שיפי נישוף לורתן ולא היו יוצאין בהוצאה כמו השך מטבע של חצירו (ב"ק דף ק.ט.) : וסומקי. האדים נחשתן יותר מדאי נמחא שעדיין לא פרעו: אכתי איתיה לשעבודא דשטרא. וכאליו טעין לא פרעתי דמי: ^א שרשום נפיק עליה קלא דאכיל ארעא דיתמי. כדמפרש לקמיה דבמשכון היתה אכלו עד עכשיו שכלו שני משכנתא והלכך נפק עליה קול של עדות אמת דמהשתא אכיל ארעא דיתמי: משכנתא. גבאי מאזוהון הוי. במשכנתא דסורא דכתבי הכי צמשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא צלא כסף ולקמן לה : וצימי אציהם אכלמיה שני חזקה:

וזוי

מסורת הש"ס

א) [לעיל דף לה. וש"ט,]
ב) [ב"מ ג:,] א) [כתובות פה:,] ד) [ועי' תוספות ב"מ ב. ד"ה וזה:]

גליון הש"ס

צגמרא אמר רבה מה לי לשקר. עיין בב"מ דף ב ע"א מוס' ד"ה חה ודף קנז ע"א מוס' ד"ה וזה: תוס' ד"ה והלכתא כו' ונוציא מיד המוחזק. עיין לקמן דף מה ע"א בצבצ"ס ד"ה חיישין:

✠✠✠

הגהות הב"ח

א) צב"י אי צני אמר שטרא צל"ל ותיבת ליה נמחק:
ב) שם אמאי קא סמכת:
ג) שם הווא נאמר ליה למצריה:
ד) שם ויפא הווא מיהו:
ה) שם אמר ליה לאו דהתם:
ו) רשב"ם ד"ה לחיש וכו' שלא ישמע:
ז) ר"ה אמאי וכו' דכיון דלאודי:
ח) ד"ה כה"ג מאי וכו' מלה זו הלכך:
ט) ד"ה שלא וכו' דמודה הערב דאפרעא אלא:
י) ד"ה רבא בר ששום נפקי:
יא) תוס' ד"ה אמאי וכו' ממון מוחזקתו דמה שהוא מוחזק:

✠✠✠

מוסף תוספות

א. [ד'כל מיגו אטענה דלאוקרשטאטמכנין.רשב"א.
ב. [כיון דאית ליה למערער סחדי דאבהתא. שם.
ג. עיין בצבצ"ל מאי טעמיה דרבה. לפי פירוש זה.
ד. דהכי הו"ל למימר מנו לאפקוקי ממונא לא אמרינן. שם.
ה. ושקרי אין לנו לבנות עליו מיגו, שלא אמרינן מיגו אלא כשהוא טענה שאינה מבוראת, שנאמינוהו בה מתוך טענה אחרת שהיה יכול לטעון ולא נתברר בה שום שקר.
ו. [אלא מהדיבנין ליה ע"י מנו שהרי מתחלה לא אמר שהיה שלו מעולם והווי כמו חוזר וטוען.
ז. ואע"ג דקיימא לן קרקע בחזקת בעליה עומדת, כיון דאיכא מיגו ותפיס ליה איהו מהימן וכי' ומיגו לאוקמי ממונא הוא. רמב"ן ועיין רבנו יונה.
ח. עיין רשב"א.
ט. קול היה יוצא שאביהן משכנה לו וכלו שני המשכנתא והיה מחזיק בה שלא כדיון. רל"ש, ועיין לקמן מודה' אצבציה.